

Рецензия

от проф. Руси Маринов, д.н.

на *дисертационен труд*

за присъждане на образователна и научна степен „доктор“ в професионално направление 3.5 –Обществени комуникации и информационни науки (Журналистика-Кризисен публик рилейшънс), на основание на Заповед на Ректора на СУ „Св. Климент Охридски“ №РД 38-4 от 05.01.2018г. и решение на Научния съвет на Факултета по журналистика и масова комуникация от 19.12.2017г., протокол N:03.

Тема на дисертацията:

“Приложения на публичната дипломация при терористични кризи след 9/11”

Докторант:

Калин Цветанов Калинов

Дисертацията се състои от пет глави, увод, заключение и приложения, с общ обем 277 компютърни страници. Темата на дисертацията е актуална и проблемите, които се дискутират, свързани с развитие на публичната дипломация в България имат своето място в страната като се има предвид наложилата се по света вече практика. Трудът е разработен компетентно и на високо професионално равнище. Още в увода се отбелязва, че в текста се разглеждат някои аспекти на публичната дипломация при кризисни ситуации и по-конкретно при терористични кризи. Отбелязва се, че това е сфера, която е слабо изследвана и в международните научни среди. Дисертацията може да послужи като основа за по-задълбочено изследване на „публична дипломация“, като се систематизират научните постижения в тази област. Надеждата на автора е, че в България професионалната област тепърва ще се развива в академично и професионално направление, за да отговори на очакванията на различни международни фактори към страната ни като равностоен участник в международния диалог. В труда няколко пъти се прокрадва идеята за непосредствената връзка между пропаганда и публична дипломация, като последния термин е по-съвременен, по-неутрален и може да се каже, че е своеобразен евфемизъм и в тази посока би трябвало да се потърсят определени допирни точки между двете сфери.

Обект на изследването е „публичната дипломация“ като феномен, който набира популярност в съвременния свят и в същото време претърпява сериозни изменения по отношение на практическите си приложения. Предмет на изследването са възможностите за приложение на техники на публичната дипломация при терористични кризи след атентата от 11-ти септември 2001 година. По този начин в дисертационния труд се проследява широк спектър от фактори и техните взаимодействия през различните етапи на една кризисна ситуация. Фокусът е поставен върху създаване на модел на публичната дипломация при терористични кризи в съвременен контекст.

Задачите на разработката могат да бъдат систематизирани по следния начин:

- Предефиниране на понятието „публична дипломация“ като се има предвид съвременния контекст;
- Сравняване на теоретичните постановки в горната област, с позициите на действащи професионалисти, като се използват задълбочени интервюта;
- Очертаване на матрица за изследване на приложенията и ефективността на публичната дипломация при терористични кризи;
- Детайлно проучване на 3 случая от съвременната практика, които да позволят извеждането на модели за поведение и валидирането им;
- Разработване на модел на публичната дипломация при терористични кризи, който да е актуален за съвременния контекст.

В дисертацията са анализирани 3 случая и представени две приложения и 6 фигури. Библиографията включва около 400 източника, от които на български-38, 353 английски, 6 на френски, 2-немски и 1 холандски. При разработването на дисертацията, освен зададените в заглавието на темата, са наложени някои ограничения от типа: свързани със социо-културния контекст, в който се провежда изследването, т.е. предложеният модел, според автора, не може да се възприема за общовалиден за света, без да бъде доказан или отхвърлен в различна среда; и по отношение времеви контекст, като емпиричните изследвания са проведени през 2017 година, отбелязва се, че провеждането на сходно изследване след 10 години може да доведе до крайно различен резултат. Причината за това е все още променящият се характер на разглежданите феномени. Въпреки това настоящата дисертация несъмнено допринася за диалога относно модерните практики на публичната дипломация към момента на своето написване.

В дисертацията са представени общо пет основни приноса, като по-долу са посочени някои от приносите на дисертанта:

- предлага се актуална дефиниция на термина „публична дипломация“, която е съобразена с практическите и теоретичните постановки в областта и е едно от малкото изследвания в българската, професионална литература.
- провежда сравнителен анализ между представената теория и практическите приложения на феномена чрез емпирично изследване в рамките на 10 дълбочинни експертни интервюта. Това е една от първите разработки, които използват дълбочинни експертни интервюта за изследване на публичната дипломация в международен план.
- разработва матрица за изследване на приложенията и ефективността на публичната дипломация при терористични кризи, която е използвана и верифицирана в представените случаи.
- извежда се авторски модел на публичната дипломация при терористични кризи, който притежава потенциал за по-широко приложение в практиката.

Методика на изследването: за целите на дисертационния труд са използвани трит ключови метода, чрез които се изпълнява поставената цел на изследване: *grounded theory*, дълбочинни експертни интервюта и случаи (*case studies*). По-задълбочено внимание в работата е отделено на *grounded theory*, развита от Барни Глейсър и

Анселм Щраус. Използваната методология е свързана с идеята за създаване на концептуални категории, които имат свои свойства и са неразривно свързани със съответното явление.

За реализиране на целите на разработката е проведено изследване, под формата на 10 дълбочинни експертни интервюта със специалисти от областта на публичната дипломация. Желанието на автора е да съпостави положените теоретични основи в предходните глави с реалната практика в областта и да изведе евентуални несъответствия между двете или да очертае позициите, които се припокриват в теоретичен и практически план. Интервюираните експерти са с поне 3 години професионален опит в областта и към момента на провеждане на интервюта са активно работещи в сферата на публичната дипломация на национално или международно ниво. Такъв тип изследвания се провеждат с предположението, че това, което „се казва от интервюираните е в основни линии водено от това, което тя или той смятат за истина“. Използва се формат на интервюто-полустандартен, което допринася за максимално задълбочаване в практическите аспекти на изследваната материя. Наборът от предварително подготвени въпроси е изпращан на интервюираните, за да могат да структурират по-добре и по-прецизно своите отговори. За целите на разработката са интервюирани експерти от управленските нива на дирекциите по публична дипломация към 1 международна организация и 9 държави-членки на ЕС. В реда на интервюиране това са НАТО, Испания, Финландия, Люксембург, Холандия, Кипър, България, Полша, Ирландия и Хърватска. Важно е също да отбележим, че всички интервюта са проведени на английски език, за да се избегне евентуално несъответствие от лингвистичен характер. Друг съществен аспект от изпълнението на изследването е, че на интервюираните им е позволено да запазят анонимност.

В глава четвърта е направен сравнителен анализ на примери от практиката (case studies): Манчестър 2017, Шарли Ебдо 2015 и летище Бургас 2012. Представени са 3 конкретни случая от практиката, които представляват терористични кризи в рамките на ЕС след 11-ти септември 2001 година. За изследването се използва специална матрица, която е изготвена на базата на описана в предишни глави теоретична рамка и последващото сравнение с практико-приложните аспекти на публичната дипломация в рамките на организацията. Самата матрица е съставена от 11 фактора, чрез които да се очертаят ключовите аспекти на възможните успешни приложения на публичната дипломация при терористични кризи. Някои от включените фактори в матрицата са: политически контекст, исторически проявления на тероризма, терористи, жертви, място и време на атентата, наратива на легитимния адресант, контра наративи, ключови групи, целева аудитория, и други.

В заключението се посочва, че „публичната дипломация ще продължава да се променя, да се адаптира към новата комуникационна среда и да еволюира. Професионалистите, които желаят да работят в сферата ще трябва да променят моделите за поведение, или ще бъдат принудени да преориентират дейността си поради неактуални подходи в своята работа. От тази гледна точка е важно теорията и практиката да бъдат обвързани с академичните разработки по темата и това е една от успешно изпълнените косвени цели на представения труд.“

В последна глава на дисертацията са демонстрирани графично и текстово три авторски модела на публичната дипломация при терористични кризи. Първият от тях е свързан с аудиторията при съвременните практики в областта, вторият разглежда потенциалните приложения на феномена през отделните етапи от кризата, а последният е обобщен модел на публичната дипломация при терористични кризи, който включва всички заинтересовани страни, взаимоотношенията между тях и факторите, които влияят върху крайния резултат. Моделите са изградени на базата на широката теоретична рамка представена във втора глава от разработката и са верифицирани чрез емпирични изследвания, базирани на дълбочинни интервюта и case studies, с които се доказва тяхната приложимост. Освен чисто теоретичния принос, който предлагат, моделите имат потенциални практико-приложни аспекти, т.е. могат да служат за анализ и координация на дейностите в сферата на публичната дипломация при терористични кризи или с цел превантивна комуникация.

Авторът е представил по темата на дисертационния труд общо 6 публикации, от които 2 в съавторство, 3- в електронни издания; 1- в сборник с доклади. За отбелязване е, че четири от публикациите са на английски език. Някои от заглавията са следните: *Transmedia Narratives: Definition and Social Transformations in the Consumption of Media Content in the Globalized World.* // *Postmodernism Problems*, 2016, vol. 7, n. 1. <http://ppm.swu.bg/volume-collection/volume-7-1.aspx>. *Тероризмът като форма на комуникация.* // *Newmedia21.eu*. Медиите на 21 век: Онлайн издание за изследвания, анализи, критика. <http://www.newmedia21.eu/analizi/terorizmat-kato-forma-na-komunikatsiya/>; *Terrorism as a Strategic Communication Phenomenon.* // *IUS Graduate Conference 2015*. Sarajevo: International University of Sarajevo, 2015, с уеб адрес: https://igc.ius.edu.ba/sites/default/files/Kalin%20Kalinov_3rd%20Place.pdf.

Авторефератът е структуриран съгласно университетските изисквания и съдържа общо 36 страници със следните подчасти: актуалност и значимост на темата; обект и предмет на изследването; цел и задачи на изследването; методология; казуси; структура и съдържание на изследването. Като взема предвид развитие на понятието публична дипломация във времето, дисертантът анализира 61 определения, като търси различни конфликтни точки, и извежда следното авторско определение: "Публичната дипломация е всяка комуникация, която е насочена към широка публика и е свързана с постигането на политическа цел с международен характер." Авторът изтъква още, че показател за проведеното изследване е принципното съгласие на интервюираните, че публичната дипломация е приложима през поне част, ако не и през всички етапи на определена кризисна ситуация. В изводите си отбелязва, че мненията на респондентите не са единни, но въпреки това са с обща насока в твърденията им, че ролята на публичната дипломация в кризисни ситуации не трябва да бъде подценявана.

В последните няколко години има съществено усъвършенстване на моделите за управление на кризисни комуникации, като все повече се набляга на превенцията от рискове и се прибегва до приоритетно използване на нови медийни технологии, и интелигентни мрежи за реакции в реално време. От тази гледна точка може да се посочат три основни предизвикателства при организиране на комуникацията по време на проблеми и кризи: първите са свързани със знанието-потребността да се разбере магнитудата и оценка на риска; вторите, имат отношение към анализ на тенденции и потребности за включване на аудиторията в процеса на оценка и управление на риска и кризата; и проблеми, свързани с изграждане на комуникационни умения-

аудиторията и мениджмънта да придобият култура за ефективно общуване при управление на рискови и кризисни ситуации. Всяка криза предизвиква информационен вакуум и изисква в първите няколко часа концентриране на внимание, технологии и действия. Повечето програми в компетентния кризисен мениджмънт са ориентирани именно към този отрязък от време. През 2008г. по време на международна конференция беше разработен и Европейски модел за управление на кризисни ситуации. Може да бъде успешно използван, с цел превенция от бъдещи кризи. Някои от елементите на модела са: сканиране на средата с интелигентни средства в реално време; планове за случайни процеси, случващи се в организацията: отговор-възстановяване- ефекти; логически експертизи-технологии-енергия –хора; включване на третия сектор-експерти и НПО; изграждане на симулативни кризисни центрове; уеб портали и електронни библиотеки. Публичната дипломация, съгласно демонстрираните в текста модели за реакция и комуникация са в по-голяма степен ориентирани към пост кризисното състояние или още известно сред професионалистите като фаза на „гасене на пожари“, винаги свързана с прекалено много разрушения и жертви. В някои от публикациите/ Хопкинс, А./ публичната дипломация се тълкува като евфемизъм на съвременната пропаганда, тоест голяма част от програмите в тази сфера са ориентирани към чуждестранна аудитория и от тази гледна точка познаването на комуникативните механизми на модерната пропаганда е от изключително значение за служители, занимаващи се с подобна дейност. Изследването на комуникационната компетентност на институции и организации, би трябвало да намери по голямо отразяване в подобен труд, но за съжаление не можем да открием в съдържанието подобна терминология.

Ще посоча и някои слабости, свързани с разработване на темата:

- Липсват популярни автори и респективно дефиниции за кризисен пбблик рилейшънс. В момента съществуват множество институти, компании, известни експерти, професионални общности които се занимават с тази дейност. Акцентът в труда е върху кризисна комуникация, която е един от многочислените елементи на кризисен мениджмънт. Част от съдържанието на труда има директно отношение към области като политология и национална сигурност. От друга страна са цитирани достатъчно на брой чуждестранни източници, където се търси връзката между класически пбблик рилейшънс и публична дипломация.
- В България са проведени поредица от конференции/някои с международно участие/, в които известни учени се занимават с анализи на тероризма в ЕС, Европа и света, както и с комуникационните и информационни аспекти на тази дейност, тоест разполагаме с изявени изследователи, преподаватели, издадени са поредица от сборници, с участие на цялата ни професионална общност по национална сигурност в страната. От тази гледна точка, дисертантът не е в достатъчна степен запознат с тези публикации и на места в труда авторът си изгражда собствена реалност за действията при терористични заплахи и атаки, без да бъде съобразена, в достатъчна степен, с опита на изявени български експерти в сферата.
- Избраният метод за изследване с помощта на дълбочинно интервю е разработен на много високи професионално равнище, спазени са основните принципи и

изисквания, но методът се използва преимуществено, ако е налице вече утвърдена практика в институциите, но както и самия автор отбелязва това направление тепърва ще се развива, а нивото на комуникационната компетентност на служителите от представените в изследването държави не е на достатъчно високо равнище. В случая много по-точни данни могат да се получат, ако се използва като допълнение и метода на контент анализ, особено ако в проблемни области като изследваната, където има ясно изразени несъответствия.

Въпреки посочените слабости, не се омаловажават достойнствата на дисертационния труд и положените усилия за анализ на литературата, източниците и комуникационните програми за управление и превенция от кризи при терористични действия. Смятам, че темата която е избрана като обект на изследване е актуална, отразява както съвременни комуникационни реалности така и международни тенденции за анализ и управление на глобални заплахи и кризи, разработена е компетентно и отговаря на основните академични и научни изисквания за подобен труд.

Оценката ми за дисертационния труд на Калин Цветанов Калинов е положителна и предлагам на научното жури да му бъде присъдена образователната и научна степен „Доктор“.

14. 03. 2018г.

Рецензент: /Р.Маринов/